

prikazali su u knjizi povijesni razvoj Brod-Moravica i okolice od početka do danas, a zatim su prikazani narodnooslobodilačka borba, kulturno-prosvjetne, ekonomske i socijalne prilike, osnatak škole u Brod-Moravicama godine 1818. i njen razvitak do godine 1945. Opisano je i stanje školstva u Gorskom kotaru općenito, a posebno za vrijeme NOB-e. Naročito su zanimljiva sjećanja bivših učitelja i učenika brodmoravičke škole, koja spada u jednu od najstarijih škola u Gorskom kotaru, a pažnju privlače i sastavci i likovni radovi učenika, književni prilog i drugo. Od brojnih priloga u ovoj knjizi spomenut ćemo samo neke od najznačajnijih. Tu je u prvom redu rad Antuna Herljevića »Brod-Moravice od postanka do danas« u kojem je autor u najkraćim crtama obradio povijest ovog mjesta koje se u prošlosti zvalo Gornje Moravice. Opisujući povijest mjesta, Herljević se osvrće na osnatak škole godine 1818, kao i na osnatak župe, crkve i općine brodmoravičke. Herljević govori i o iseljavanju, te donosi statističke podatke o broju iseljenih osoba iz Brod-Moravica u pojedine evropske zemlje u razdoblju od 1901—1911. godine, a na kraju daje kratki osvrt na radnički pokret i razvoj NOB-e u Brod-Moravicama.

Viktor Jurković, koji je napisao najveći broj priloga u ovoj knjizi, u svom napisu »Osnatak škole u Brod-Moravicama — Razvitak i stanje školstva u Hrvatskoj, odnosno Gorskom kotaru u prošlom stoljeću« govori općenito o razvitku i organizaciji školstva u Hrvatskoj u 19. stoljeću, s posebnim osvrtom na Gorski kotar, te o osnivanju Učiteljskog društva Gorskog kotara. U posebnom prilogu Jurković je dao »Prikaz školstva u Gorskom kotaru za vrijeme NOB-a«.

Posebnu vrijednost za svakog povjesničara koji će izučavati povijest ovog kraja imaju podaci koje je o učiteljima brodmoravičke škole sakupio Viktor Jurković i objavio pod naslovom »Pregled učitelja koji su službovali u školi Brod-Moravice od njenog osnutka — 1818. do 1945. godine«.

Doneseni su i noviji statistički podaci o ovoj školi, njenim učiteljima i učenicima nakon godine 1945, koje je objavio Đorđe Vučinić pod naslovom: »Kronološki popis nastavnog osoblja od 1945—1969. godine«, »Popis upravitelja škole od 1945—1969. godine«, »Popis učenika po razredima u 1968/69. školskoj godini«, i slično.

Na kraju knjige, u »Dodatku«, objavljen je jedan od najznačajnijih i najvrednijih priloga u ovoj knjizi, a to je opširniji rad Viktora Jurkovića pod naslovom »Brodmoravičko narječje«.

Treba još istaknuti da su značajan prilog akciji za proslavu 150-godišnjice osnutka škole i 100-godišnjice školske zgrade, osobito za izgradnju nove školske zgrade, ali i za pokretanje ove monografije, pružili naši iseljenici. Jedan od iseljenika, Frank Šneler, napisao je i prilog pod naslovom »Uspomene na školovanje i djetinjstvo u starom kraju i moj život u Americi«.

U knjizi se još pojavljuju ovi autori: Vjekoslav Crnković, Josip Brajdić, Veronika Burić, Marijan Malnar, Franjo Jurković, Katica Sergejev, Alojz Srkoč i dr.

Kako je o Gorskom kotaru, a posebno o njegovoj povijesti pisano vrlo malo, ova solidno pripremljena monografija bit će polazna tačka za izučavanje povijesti ovog kraja. Osim toga, monografija će imati trajnu vrijednost i za Brod-Moravice i za cijeli Gorski kotar kao prva monografija jednog goranskog mjesta.

Josipa Paver

MIHAEL SOBOLEVSKI, Drežnica 1941, Ogulin 1970.

Izdavanjem knjige o Drežnici u 1941. godini Općinski odbor SUBNOR-a Ogulin ostvaruje svoj program izdavačke djelatnosti značajnih događaja iz revolucionarnog radničkog pokreta i revolucije na

području komune Ogulin. Autor knjige, M. Sobolevski, ograničio se na prikaz razvoja ustanka 1941. godine na području bivše općine Drežnica i okolnih naselja — prije svega Jasenka — koja su bila vezana uz Drežnicu kao ustanički centar, a koji se u tome kraju razvijao u tijesnoj vezi s ustankom u Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru.

Knjiga pored Napomene izdavača, Predgovora i Uvoda (str. 5—15) sadrži Bilješke (str. 78—85); popis nosilaca »Spomenice 1941« iz Drežnice, Jasenka, Musulinskog potoka, Vitunja, Gomirja i Ogulina (str. 91—96); popis žrtava fašističkog terora iz Drežnice, Jasenka, Musulinskog potoka, Vitunja, Gomirja i Ogulinskog Hreljina iz 1941. godine (str. 97—100) i bogat slikovni prilog: fotografije učesnika ustanka (bez paginacije).

Glavni tekst podijeljen je na ova poglavlja: Osnivanje partijske organizacije u Drežnici (str. 15—18); Štrajkovi u Jasenku (str. 18—21); Aprilski rat i njegove posljedice (str. 21—27); Pripreme za ustanak (str. 27—32); Naoružanje partizanskih logora (str. 32—33); Prve akcije drežničkih partizana (str. 33—36); Ponovo je izabran Mjesni komitet KPH za Drežnicu (str. 37—40); Narodni sud je odlučio (str. 41—45); Drežnica je slobodna (str. 45—50); Izdavanje lista Drežnički borac (str. 50—53); Ofenziva na slobodnu Drežnicu (str. 53—58); Talijani su počeli s istragom (str. 58—59); Devet smrtnih osuda u Jasenku (str. 59—60); Strijeljanje na Bukovniku (str. 60—61); Obnavljanje narodnooslobodilačkog pokreta u Drežnici (str. 61—66); Osnivanje partizanskog logora u Jasenku (str. 67); Oružane akcije bataljona »Marko Trbović« u prosincu 1941. godine (str. 68—70); Jedan proglas ustaških vlasti (str. 70—71); Oslobođenje Jasenka (str. 71—73); Formiranje Kotarskog komiteta KPH i kotarskog rukovodstva SKOJ-a za Ogulin u Drežnici (str. 73—75) i Uspostava narodne vlasti (str. 76—77).

Vrijednost je ovog rada u prvom redu u objavljivanju dosad neobjavljene izvorne građe (naročito sje-

ćanja mnogih preživjelih učesnika u ustanku 1941. godine, koje je sam pisac anketirao) što prema riječima samog autora ima »višestruko značenje, pogotovo ako to utječe na mijenjanje dosad prihvaćenih ocjena pojedinih događaja«.

Narcisa Lengel-Krizman

MIHAEL SOBOLEVSKI, Ogulinski proces Josipu Brozu 1927, Ogulin 1968.

Nizu radova izašlih posljednjih godina povodom tridesetogodišnjice dolaska Josipa Broza na čelo KPJ pridružuje se i knjiga M. Sobolevskog u kojoj je autor pokušao osvijetliti neke značajne događaje iz povijesti revolucionarnoga radničkog pokreta na području Hrvatskog primorja i u kojoj je prikazao, na temelju dosad objavljene i neobjavljene izvorne građe, suđenje Josipu Brozu 1927. godine zbog njegove političke aktivnosti na tom području.

Navedeni rad pored glavnog teksta: Ogulinski proces J. Brozu i grupi primorskih komunista i simpatizera KPJ 1927. godine (str. 9—25), sadrži Predgovor; sjećanje dra Pavla Gregorića (umjesto uvoda) na susret i rad s J. Brozom u Kraljevici (str. 7—8); Bilješke (str. 26—29); Izbor dokumenata i građe — ukupno 19 (str. 33—79) i slikovne priloge (bez paginacije).

U knjizi autor pobliže opisuje provalu u partijskim organizacijama Kraljevice, Bakra i Hreljina, do koje dolazi sredinom srpnja 1927. godine, hapšenje istaknutih aktivista tog područja, a zatim i hapšenje J. Broza i dra M. Delića (16. VII 1927) u Zagrebu, budući da je J. Broz u to vrijeme već napustio Kraljevicu u kojoj je boravio u vremenu od rujna 1925. do listopada 1926. godine, zatim boravak svih uhapšenih u zatvoru Sudbenog stola u Ogulinu (Frankopanska kula), puštanju J. Broza iz zatvora (21. VIII 1927) s time da mu je omogućeno da se brani iz slobode, tok

KRČKI ZBORNIK

2

**KRK
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 2

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ
PETAR STRČIĆ (glavni urednik)
RIKARD ŽIC
RUDOLF ŽIC

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Slika na koricama: MILA KUMBATOVIĆ (Motiv grba Omišlja)